

TİCARET SAVAŞLARI VE NADİR TOPRAK ELEMENTLERİ ÜZERİNDEN ABD-ÇİN REKABETİNİ OKUMAK

Mart 2025 Sayı: 54

TİCARET SAVAŞLARI VE NADİR TOPRAK ELEMENTLERİ ÜZERİNDEN ABD-ÇİN REKABETİNİ OKUMAK

21. yüzyıl, küresel güç dengelerinin yeniden şekillendiği bir dönem olarak tarihe geçerken ABD-Çin ilişkileri, bu yüzyılın en önemli jeopolitik ve ekonomik rekabetlerinden birini yansıtmaktadır. ABD'nin II. Dünya Savaşı'ndan bu yana sürdürdüğü hegemonik üstünlük, son yıllarda çeşitli ekonomik, siyasi ve askeri faktörlerin etkisiyle sarsılmıştır. Buna karşın Çin ise, ekonomik büyümesi, teknolojik ilerlemesi ve küresel ticaretteki artan etkisiyle uluslararası sistemde giderek daha belirleyici bir aktör haline gelmektedir. Bu durum, iki güç arasında stratejik rekabeti kaçınılmaz hale getirmiştir.

Donald Trump'ın ilk başkanlık döneminde ABD-Çin ilişkileri sert bir çekişmeye sahne olmuş, ticaret savaşları ve dış ticarete korumacı politikalar küresel siyaseti şekillendiren olgular olarak yer almıştır. Bununla birlikte, ABD ve Çin arasındaki rekabet yalnızca ekonomi ve teknoloji alanıyla sınırlı kalmamakta, kritik hammaddeler ve madencilik sektörü de bu mücadelenin yeni ve önemli bir boyutunu oluşturmaktadır. Günümüzün en değerli kaynaklarından biri haline gelen nadir toprak elementleri ve diğer kritik mineraller, gelişmiş teknolojilerin üretiminde hayati bir rol oynamaktadır. Bu mineraller, yarı iletkenlerden bataryalara, yenilenebilir enerji teknolojilerinden savunma sanayiine kadar birçok stratejik sektörde kullanılmaktadır. Çin'in ekonomik büyümesini destekleyen en kritik unsurlardan biri de ham madde tedariki ve özellikle nadir toprak elementleri üzerindeki hâkimiyeti olmuştur. ABD, özellikle çip üretimi ve savunma sanayii için vazgeçilmez olan bu minerallerin tedarikinde Çin'e bağımlı olmanın stratejik bir zaafiyet oluşturduğunu fark etmiş, Çin'in bu kritik hammaddeler üzerindeki tekelleşmesini kırmak amacıyla madencilik alanında alternatif kaynaklar aramaya yönelmiştir. Bu doğrultuda, Ukrayna ve Demokratik Kongo Cumhuriyeti (DRC) gibi ülkeler nadir toprak elementleri tedarikinde potansiyel ortaklar olarak öne çıkmış ve bu kaynaklardan faydalanma girişimleri gündeme gelmiştir.

Bu küresel rekabet ortamında, Türkiye de önemli bir konumda bulunmaktadır. Zengin maden kaynakları ve stratejik önemi nedeniyle küresel madencilik yarışında etkili bir aktör olma potansiyeline sahiptir. Türkiye'nin mevcut madencilik politikaları ve gelecekteki stratejik hamleleri, bu büyük güç mücadelesinde ülkenin nasıl bir rol oynayacağını belirleyecektir. Bu makale, ABD ve Çin arasındaki rekabeti özellikle ticaret savaşları bağlamında incelemeyi, gelecekte önemli bir gündem oluşturacak nadir toprak elementlerinin stratejik önemini ve Türkiye'nin tüm bu süreç içindeki yerini analiz etmeyi amaçlamaktadır.

Trump Dönemlerinde ABD-Çin Ticaret Savaşları

ABD-Çin ilişkileri, Soğuk Savaş sonrası dönemde ekonomik iş birliği ve karşılıklı bağımlılıkla şekillenmiş olsa da özellikle 21. yüzyılın başlarından itibaren rekabet boyutu giderek ön plana çıkmaya başlamıştır. Çin'in hızlı ekonomik büyümesi, küresel tedarik zincirlerindeki merkezi konumu ve teknoloji alanındaki yükselişi, ABD tarafından stratejik bir tehdit olarak algılanmıştır.

Donald Trump'ın 2017'de ABD Başkanlığı'na gelmesiyle birlikte, aynı yıl yayınlanan ABD Ulusal Güvenlik Stratejisi

(NSS) belgesinde “büyük güç rekabetinin geri döndüğü”¹ vurgulanmış ve bu belge Çin’in hegemonik rekabette açıkça bir rakip ve tehdit olarak tanımlandığı ilk resmî belge olmuştur.² Trump, ABD’nin Çin ile olan büyük ticaret açığını sıkça eleştirmiş ve Çin’i “adil olmayan ticaret uygulamaları” ile suçlamıştır.

Çin’in ABD ile gerçekleştirdiği ticaretten oldukça önemli karlar elde ettiği görülmektedir: 1987 yılında 2.7 milyar dolar olan ABD’nin Çin’e karşı ticaret açığı; 2013’te 318, 2014’te 344, 2015’te 367, 2016’da 346, milyar dolarlık farka dönüşmüştür.³ Dolayısıyla Trump, bu veriler doğrultusunda ilk döneminde ticaret açığını önlemeye yönelik bir dizi gümrük tarifesi uygulamaya başlamış ve bu politikalar, uluslararası ticaret dengelerinde büyük değişikliklere yol açmıştır.

ABD ve Çin arasındaki ticaret savaşı, 2018 yılında Trump yönetiminin Çin’in adil olmayan ticaret uygulamalarını gerekçe göstererek 50 milyar dolarlık Çin ithalatına %25 gümrük vergisi koymasıyla başlamış, buna karşılık Çin, aynı değerde ABD ürünlerine tarife uygulayacağını duyurmuştur. Gerginlik hızla tırmanırken Trump, Çin’in misillemesine yanıt olarak 200 milyar dolarlık ek tarife tehdidinde

bulunmuş, Çin ise 60 milyar dolarlık ABD mallarına tarife koyarak karşılık vermiştir. 2019’da Trump, Çin’in müzakerelerde taahhütlerini yerine getirmediğini öne sürerek 200 milyar dolarlık Çin ürününe uygulanan tarifeleri %25’e çıkarmış, sonrasında 300 milyar dolarlık ek Çin ithalatına %10 tarife koyacağını açıklamıştır. Çin de karşılık olarak 75 milyar dolarlık ABD ürününe ek vergiler getirmiştir.⁴

Gerçek bir ticaret savaşları dönemi olan 2018 ve 2019 yılları, nihayetinde yaklaşık 450 milyar dolarlık ticaret akışını kapsamıştır.⁵ Ocak 2020’de ABD ve Çin, ticaret savaşlarını kısmen durduran “Birinci Faz Anlaşması”nı imzalamış ancak gümrük vergileri yürürlükte kalmaya devam etmiştir.⁶ 2017’de 375 milyar dolar olan ABD’nin Çin’e karşı ticaret açığı ise, 2018’de 418, 2019’da 342 ve 2020’de 307 milyar dolar olmuştur.⁷

Donald Trump’ın 2021 yılında görevi Joe Biden’a devretmesiyle ABD-Çin ilişkilerinde bazı değişimler olsa da Biden yönetimi, Trump dönemindeki yüksek gümrük vergilerini büyük ölçüde sürdürmüştür. Bu süreçte, ABD’nin Çin’e karşı ticaret açığı dalgalı bir seyir izlemiş; 2021’de 352 milyar dolar, 2022’de 382 milyar dolar seviyesine

¹ The White House, National Security Strategy of the United States of America, December 2017, p.27.

² Elif Gürdal, “ABD Ulusal Güvenlik Strateji Belgelerinde Çin’in Yeri Ve Hegemonik Düzen,” *Güvenlik Çalışmaları Dergisi* 23, no. 2 (December 20, 2021): 200–219, <https://doi.org/10.54627/gcd.947822>

³ United States Census Bureau, *Foreign Trade Balance with China*, (n.d.). <https://www.census.gov/foreign-trade/balance/c5700.html>

⁴ Peterson Institute for International Economics (PIIE). 2018. *Trump’s Trade War Timeline: An Up-to-Date Guide*. <https://www.piie.com/blogs/trade->

[and-investment-policy-watch/2018/trumps-trade-war-timeline-date-guide](https://www.piie.com/blogs/trade-and-investment-policy-watch/2018/trumps-trade-war-timeline-date-guide)

⁵ Pablo Fajgelbaum et al., “The US-China Trade War and Global Reallocations,” *American Economic Review Insights* 6, no. 2 (May 31, 2024): 295–312, <https://doi.org/10.1257/aeri.20230094>

⁶ Pablo D. Fajgelbaum and Amit K. Khandelwal, “The Economic Impacts of the US–China Trade War,” *Annual Review of Economics* 14, no. 1 (April 28, 2022): 205–28, <https://doi.org/10.1146/annurev-economics-051420-110410>

⁷ United States Census Bureau, *Foreign Trade Balance with China*, (n.d.). <https://www.census.gov/foreign-trade/balance/c5700.html>

yükselirken, 2023'te 279 milyar dolara ve 2024'te 295 milyar dolara gerilemiştir.

Donald Trump'ın 2024 yılında yeniden başkan seçilmesiyle "Mütekabiliyet Esasına Dayalı Ticaret ve Tarifeler" memorandumu⁸ imzalanmış ve bu belge ile ABD'nin düşük tarifelerinin ABD'nin yıllık mal ticaret açığının ana nedenlerinden biri olduğu belirtilmiştir. ABD'nin büyük ticaret açığını azaltmak ve ticaretteki adaletsizlikleri gidermek amacıyla "Adil ve Mütekabiliyet Esasına Dayalı Plan"ın tanıtılacağı ve bu kapsamda istenmeyen bu durumun önüne geçmek için her bir ticaret ortağına karşılıklı tarifelerin eşdeğerinin belirleneceği belirtilmiştir. Bu doğrultuda, ilk tarifeler 1 Şubat 2025'te duyurulmuş ve 4 Şubat tarihinden itibaren yürürlüğe gireceği belirtilmiştir. Bu doğrultuda, ABD'nin en büyük üç ticaret ortağı olan Kanada, Meksika ve Çin'e karşı yasadışı göçü ve fentanil akışını durdurmadaki başarısızlıkları gerekçe gösterilerek, Kanada ve Meksika'dan yapılan ithalatlara %25, Çin'den yapılan ithalatlara ise %10 ek gümrük vergisi uygulanacağını belirtmiştir.⁹

Donald Trump 13 Şubat'ta ticaret ilişkilerinde adaleti yeniden sağlamak ve karşılıklı olmayan ticaret düzenlemelerine karşı koymak için "Adil ve Karşılıklı Plan"

adlı başkanlık muhtırasını imzalamıştır.¹⁰ Bu plan Brezilya, Hindistan ve AB gibi ticaret ortaklarına daha yüksek tarifeler uygulanarak Amerika'nın rekabet gücünü arttırma amacı taşımaktadır. İlk dönemden farklı olarak bu dönemde uygulanan tarifelerin yoğunlaşmış bir şekilde sadece Çin'e karşı değil, ABD'nin müttefiki olan diğer ülkelere de uygulanmakta olduğu görülmektedir.

Çin, ABD'den gelen ilk vergilere karşılık olarak 4 Şubat'ta, 10 Mart'tan itibaren ABD'den ithal edilen kömür ve sıvılaştırılmış doğal gaz (LNG) yüzde 15 oranında gümrük vergisi uygulayacağını; mısır, sığır eti, domuz eti, süt ürünleri ve soya fasulyesi gibi bazı Amerikan tarım ürünlerine %10-15 oranında ek tarifelerle misilleme yapacağını açıklamıştır.¹¹ Donald Trump, Çin'e karşı yapılan tüm ithalatlarda %10'luk bir oranla başlayan vergileri, 4 Mart tarihinde %10 daha arttırarak %20'ye çıkarmıştır.¹² Bunun üzerine Çin Dışişleri Bakanlığı, Çin'in ABD ile "gümrük vergisi savaşı, ticaret savaşı veya başka bir savaşta sonuna kadar savaşıcağına" dair sert söylemlerde bulunmuştur.¹³ ABD, 12 Mart itibarıyla çelik ithalatında ülkelere tanınan muafiyetleri kaldırarak mevcut %10'luk vergiyi artırmış ve tüm ülkelere %25

⁸ The White House, *Reciprocal Trade and Tariffs*, February 2, 2025. <https://www.whitehouse.gov/articles/2025/02/reciprocal-trade-and-tariffs/>

⁹ The White House, *Fact Sheet: President Donald J. Trump Imposes Tariffs on Imports from Canada, Mexico, and China*, February 1, 2025. <https://www.whitehouse.gov/fact-sheets/2025/02/fact-sheet-president-donald-j-trump-imposes-tariffs-on-imports-from-canada-mexico-and-china/>

¹⁰ The White House, "Fact Sheet: President Donald J. Trump Announces 'Fair and Reciprocal Plan' on Trade." February 13, 2025. <https://www.whitehouse.gov/fact-sheets/2025/02/fact-sheet-president-donald-j-trump-announces-fair-and-reciprocal-plan-on-trade/>

[trump-announces-fair-and-reciprocal-plan-on-trade/](https://www.whitehouse.gov/articles/2025/02/reciprocal-trade-and-tariffs/)

¹¹ CNBC, *China Rejects Additional US Tariffs, Vows to Take Countermeasures*, March 4, 2025. <https://www.cnbc.com/2025/03/04/china-rejects-additional-us-tariffs-vows-to-take-countermeasures.html>

¹² Reuters, *Trade Wars Erupt: Trump Hits Canada, Mexico, China with Steep Tariffs*, March 4, 2025. <https://www.reuters.com/world/trade-wars-erupt-trump-hits-canada-mexico-china-with-steep-tariffs-2025-03-04/>

¹³ The Guardian, *China and Donald Trump's US Tariffs Trade War*, March 6, 2025. <https://www.theguardian.com/world/2025/mar/06/china-donald-trump-us-tariffs-trade-war>

oranında gümrük tarifesi uygulamaya başlamıştır.

Trump'ın ilk döneminde yaşanan sert ticaret savaşlarına kıyasla, ikinci döneminin her iki taraf için de daha kontrollü ve planlı ilerlediği söylenebilir. Çin, gümrük vergilerine karşılık vermeye devam etse de ticaret savaşının daha da tırmanmasını önlemek amacıyla görece ılımlı tarifeler uygulamakta ve Trump ile Birinci Faz Anlaşması'na benzer bir uzlaşma ihtimalini tamamen dışlamamaktadır.¹⁴ Ancak, daha yüksek vergilerle karşılaşması durumunda misilleme yapmaktan çekinmeyeceğini de açıkça ortaya koymaktadır.

Çin Halk Cumhuriyeti için büyük önem taşıyan ve hükümet politikalarının, yıllık ekonomik hedeflerin ve dış politikanın belirlendiği "İki Toplantı" kapsamında bu sene, gümrük vergilerinin olumsuz etkilerini azaltmak ve iç ekonomik sorunları hafifletmek amacıyla tüketimi teşvik eden çeşitli politikaların hayata geçirilmesi kararlaştırılmıştır. Geçen yıl belirlenen %5'lik büyüme hedefini koruyan yetkililer, bu hedefe ulaşmanın zorlukları beraberinde getirdiğini ve başarıya ulaşmak için kararlı ve istikrarlı bir çaba gerektiğinin bilincinde olduklarını vurgulamıştır.¹⁵

ABD-Çin ticaret savaşlarının nasıl bir yol izleyeceği belirsizliğini korurken gümrük tarifelerinin aşırı kullanımının olumsuz etkilere yol açacağı düşünülmektedir. Bu ticaret savaşında stratejik öneme sahip nadir toprak elementleri üzerinden

başlayabilecek yeni bir rekabet ise ABD'den ziyade Çin'e büyük bir avantaj sağlama potansiyeli taşımaktadır.

Kritik Mineraller ve Nadir Toprak Elementleri

Tarih boyunca değerli madenleri ele geçirme çabası her zaman var olmuş, ipek ve baharat gibi kıymetli ticari ürünlerin yanı sıra altın ve değerli maden arayışı, sömürgeciliğin yayılmasını teşvik etmiş, modern çağda ise petrol ve doğalgaz, doğal kaynaklar üzerindeki jeopolitik rekabetin en çarpıcı örnekleri haline gelmiştir.

21. yüzyılın petrolü olarak tanımlanan nadir toprak elementleri (NTE)¹⁶, 17 elementten oluşan ve aslında pek de nadir olmayan elementlerdir. Saf halde bulunmalarının zorluğu ve işlenme süreçlerinin teknik zorlukları nedeniyle bu şekilde adlandırılmışlardır. NTE'ler devletler arası rekabetin yeni bir boyutunu şekillendirirken, küresel güç mücadelesindeki stratejik önemlerini şimdiden gözler önüne sermektedir. Yüksek iletkenlikleri, manyetik özellikleri ve ısıya dayanıklılıkları nedeniyle akıllı telefonlar gibi yüksek teknoloji ürünlerinde, mikroçiplerde, elektrikli araçlarda, bataryalarda, nükleer reaktörler ve F-35 savaş uçakları üretimi gibi savunma ve uzay teknolojisinde kullanılmaktadırlar. Aynı zamanda yeşil enerjiye geçişte büyük önem taşımaktadırlar. Özellikle rüzgâr tribünleri, elektrikli araçlar, yüksek performanslı bataryalar ve enerji depolama sistemlerinde de kritik bir rol oynayan bu

¹⁴ Al Jazeera, *Why China Isn't as Worried About Trump's Trade War as in 2018*, March 11, 2025. <https://www.aljazeera.com/news/2025/3/11/why-china-isnt-as-worried-about-trumps-trade-war-as-in-2018>

¹⁵ CNN, *China's Economic Strategy: Key Takeaways*, March 10, 2025.

<https://edition.cnn.com/2025/03/10/business/two-sessions-china-key-takeaways-intl-hnk>

¹⁶ Ariel Cohen, *China's Journey to the Center of the Earth*, Forbes, 2021. <https://www.forbes.com/sites/arielcohen/2021/06/02/chinas-journey-to-the-center-of-the-earth/>

elementler, sürdürülebilir enerjinin geliştirilmesine katkıda bulunmaktadır.

Uluslararası Enerji Ajansı (IEA)'nın verilerine göre, 2015 ile 2023 yılları arasında küresel mıknaş NTE talebi neredeyse iki katına çıkarak 93 bin tona ulaşmış, bu artış büyük ölçüde elektrikli araç satışlarındaki ve rüzgâr türbini kurulumlarındaki artışa bağılı olarak gerçekleşmiştir.¹⁷ OECD, bu kaynaklar üzerinde bugün 79 milyar ton olan talebin, 2060 yılında 167 milyar tona çıkarak iki katından fazla artacağını öngörmektedir.¹⁸

OPEC ülkelerinin petrol üzerindeki egemenliğine benzer şekilde Çin, NTE'ler üzerinde bir monopoli kurmuştur.¹⁹ Küresel NTE çıkarımının yaklaşık %70'ini, işleme süreçlerinin %90'ını ve tedarik zincirlerini kontrol eden Çin; Latin Amerika, Afrika ve Orta Asya ülkelerinde büyük yatırımlar yaparak bu alanda tartışmasız bir hakimiyete sahip olmuştur. Çin, dünyanın en büyük nadir toprak elementi rezervine sahip olan İç Moğolistan'daki 800 milyon tonluk Bayan Obo ve 2025'in ocak ayında keşfettiği Yunnan şehrindeki 1,15 milyon tonluk potansiyel kaynaklara sahip NTE yataklarının yanı sıra, küresel maden rekabetinde stratejik bir konum elde etmek adına dünya bakır rezervlerinin %55'ine

sahip olan Şili ve Peru²⁰ ve kobalt rezervlerinin %60'tan fazlasına sahip olan Demokratik Kongo Cumhuriyeti gibi ülkelerde güçlü bir egemenlik tesis etmiştir.

Çin bu üstünlüğünü, sektöre erken girişı, devlet yatırımları ve düşük işçilik maliyetlerine dayalı bir stratejiyle elde etmiştir.²¹ 2000'li yıllardan itibaren ise bu alandaki hakimiyetini sağlamlaştırmıştır. Bunu başarısındaki en büyük sebeplerden biri maliyetleri düşük tutmasıdır. Diğer ülkeler sıkı çevresel düzenlemeler ve yüksek iş gücü maliyetleri nedeniyle artan üretim giderleriyle mücadele ederken, Çin'in gevşek düzenlemeleri ve yüksek teknolojiye sahip işleme tesisleri, bu mineralleri daha düşük fiyatlarla piyasaya sürebilmesini mümkün kılıp diğer ülkelerin küresel pazarda rekabet etmesini zorlaştırmaktadır.

Bu elementler üzerine ilk diplomatik kriz²² 2010 yılında Çin ile Japonya arasında yaşanmış, bu yıldan itibaren Çin, NTE ihracatına yönelik çeşitli kısıtlamalar getirmiştir. Bu diplomatik gerilim sırasında nadir toprak elementlerinin ihracatını geçici olarak durdurarak bu kaynakları bir koz olarak kullanabileceğini göstermiştir.

¹⁷ International Energy Agency, *Global Critical Minerals Outlook 2024*, 2024. <https://iea.blob.core.windows.net/assets/ee01701d-1d5c-4ba8-9df6-abeeac9de99a/GlobalCriticalMineralsOutlook2024.pdf#page=176.12>

¹⁸ European Union Publications Office, *Critical Raw Materials Act: Ensuring Secure and Sustainable Supply Chains for Europe*, 2023. <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/57318397-fdd4-11ed-a05c-01aa75ed71a1>

¹⁹ Spencer Bowlus, *How is the Chinese Domination of the Supply Chain of Rare Earth Elements Affecting the Relative Power of China Compared to the US?*

(Doctoral dissertation, Johns Hopkins University, 2022), p.33.

²⁰ Ariel Cohen, *China's Journey to the Center of the Earth*, Forbes, 2021. <https://www.forbes.com/sites/arielcohen/2021/06/02/chinas-journey-to-the-center-of-the-earth/>

²¹ Oxford Institute for Energy Studies, *China's Rare Earths Dominance and Policy Responses*, 2023. <https://www.oxfordenergy.org/wpcms/wp-content/uploads/2023/06/CE7-Chinas-rare-earths-dominance-and-policy-responses.pdf>

²² Nida Günsan, "Nadir Toprak Elementlerinin Ekonomik-Politik Etkisi," *Aksaray Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, November 11, 2024, <https://doi.org/10.52791/aksarayibid.1521244>

ABD ise, kritik madenler ve nadir toprak elementleri yarışında Çin'e kıyasla oldukça geri plandadır. Kaliforniya'da bulunan Mountain Pass madenleri, 20. yüzyılın ikinci yarısında dünyanın en büyük nadir toprak elementi üreticilerinden biri olurken, Çin'in düşük maliyetli üretimiyle rekabet edememesi ve çevresel düzenlemeler nedeniyle 2002 yılında kapatılmıştır.

Bu alandaki ilk somut adımların, Donald Trump'ın 2017 yılında imzaladığı "Kritik Minerallerin Güvenli ve Güvenilir Tedarikini Sağlamak İçin Federal Strateji" adındaki başkanlık emriyle atıldığı görülmektedir. Bu emir, NTE'lerin ABD'nin ekonomik ve askeri gücünü korumak için kritik bir öneme sahip olduğunu ancak bu kaynaklarda dışa bağımlılığın ABD için bir kırılganlık yarattığını belirtmiş ve İçişleri Bakanlığı'na ABD için önemli minerallerin tespit edilmesi amacıyla bir inceleme yürütmesi emrini vermiştir.²³ İçişleri Bakanlığı'nın raporu doğrultusunda ABD için önemli 35 mineral tespit edilmiş ve bunların 31'i için ABD'nin yıllık tüketiminin yarısından fazlasını ithal ettiği, 14'ü için de tamamen ithalata bağlı olduğunu belirtilmiştir. Bunun üzerine Başkan Trump, ulusal acil durum ilan ederek, yerli mineral projelerine destek verilmesi ve alternatif tedarik zincirleri geliştirme konusunda adımlar atılacağını belirtmiştir.²⁴ Günümüzde dünya nadir toprak üretiminin yaklaşık %14'ünü sağlayan Mountain Pass ise 2018 yılında yeniden açılmıştır.

Biden yönetimi de NTE ve diğer kritik minerallerin öneminin farkında olarak 2022 yılında Avrupa Birliği (AB), Kanada, Avustralya ve Japonya gibi ülkelerle "Mineral Güvenlik Ortaklığı"nı (MSP) başlatmış, bu girişimle Çin'in kritik mineraller üzerindeki küresel hakimiyetini azaltmak ve temiz enerji teknolojileri için güvenli ve sürdürülebilir bir tedarik zinciri oluşturmayı hedeflemiştir.²⁵ 2023 yılında da AB ile kritik minerallerin uluslararası tedarik zincirlerini güçlendirmeyi ve ticareti kolaylaştırmayı amaçlayan "AB-ABD kritik mineraller Anlaşması"nı imzalamıştır.

Diğer bir önemli bir gelişme ise ABD'nin Çin'in askeri ve yapay zekâ teknolojilerinde kullanabileceği ileri düzey çipleri ve çip üretim ekipmanlarının ihracatını yasaklamak için ambargolar uygulaması üzerine Çin'in karşılık olarak kritik minerallerini bir silah olarak kullanması olmuştur. Çin 2023 yılında, NTE tedarik zincirine yönelik daha sert önlemler almaya başlamış, çip üretiminde kritik rol oynayan galyum ve germanyum gibi metalleri ihracat lisans şartı getirerek ABD'nin ve müttefiklerinin yarı iletken sektörüne yönelik bağımlılığını artırmaya çalışmıştır. Biden yönetiminin son zamanlarında ise, yarı iletkenlere yönelik ihracat sınırlamaları ile tırmanan çip savaşlarına misilleme olarak Çin, ABD'ye yönelik antimon, galyum ve germanyum sevkiyatını yasaklamış ve böylece kritik mineraller ihracatındaki kısıtlamalarını ilk kez tüm ülkeler yerine doğrudan ABD'yi hedef alacak şekilde

²³ Federal Register, *A Federal Strategy to Ensure Secure and Reliable Supplies of Critical Minerals*, 2017. <https://www.govinfo.gov/content/pkg/FR-2017-12-26/pdf/2017-27899.pdf>

²⁴ The White House, *Executive Order on Addressing the Threat to the Domestic Supply Chain from Reliance on Critical Minerals from Foreign Adversaries*, 2020. <https://trumpwhitehouse.archives.gov/presidential-actions/executive-order-addressing-threat->

[domestic-supply-chain-reliance-critical-minerals-foreign-adversaries/](https://www.whitehouse.gov/presidential-actions/2020/06/01/2020-06-01-executive-order-addressing-threat-domestic-supply-chain-reliance-critical-minerals-foreign-adversaries/)

²⁵ U.S. Department of State, "Minerals Security Partnership", <https://2021-2025.state.gov/minerals-security-partnership/#:~:text=Establishing%20the%20MSP,-MSP%20Launch%20%E2%80%933%20Canada&text=In%20June%202022%2C%20the%20Minerals,mining%20event%20in%20the%20world>

uygulamıştır.²⁶ Böylelikle Çin, bu kaynakları ABD'ye karşı bir tür ekonomik ve siyasi baskı aracı olarak kullanmıştır.

Yeniden ABD Başkanı seçilen Donald Trump, önce Grönland'ı satın almak istediğini, ardından Kanada'yı 51. eyalet yapacağını söylemiş, devamında da Ukrayna ile bir mineral anlaşması imzalamaya çalışmıştır. ABD'nin Çin'in hakimiyetine karşı geliştirdiği stratejisinin Grönland, Kanada ve Ukrayna gibi doğal kaynak ve mineraller açısından zengin bölgelerden bu elementleri temin edip ABD'de işleyerek Çin'e olan bağımlılığı azaltmak olduğu görülmektedir. Nitekim 4 Mart 2025'te gerçekleştirilen Kongre konuşmasında da Donald Trump, ABD'deki kritik minerallerin ve NTE'lerin "üretimini önemli ölçüde artırmak için tarihi bir adım" atacağını belirtmiştir. Bir hafta sonra, iki ABD üst düzey yönetim yetkilisinden, Trump'ın kritik minerallerin yerel üretimini artırma ve Çin'in sektördeki kontrolünü dengeleme planının bir parçası olarak Pentagon askeri üslerinde metal rafineri tesisleri kurmayı hedeflediği haberi gelmiştir.²⁷ 20 Mart 2025 tarihinde ise, kritik minerallerin yurtiçi üretimini artırmak ve finansman desteği sağlamak için "Savunma Üretim Yasası"nın devreye sokulduğu bir başkanlık emri imzalanmıştır.²⁸

Demokratik Kongo Cumhuriyeti'nin, Ruanda destekli M23 isimli isyancı grup ile yaşadığı çatışmaları sona erdirmesi için ABD ve AB'ye mineral anlaşması önermesi, yine bu konuda oldukça önemli bir gelişmedir. Kongo kobalt, bakır ve lityum gibi stratejik mineraller bakımından son derece zengin olmasına rağmen Kongo'nun kobalt rezervlerinin yaklaşık %76'sı Çin tarafından kontrol edilmektedir. ABD ve Kongo arasında görüşmeler başlamış, hatta olası bir anlaşma imzalanırsa da bunun, Çin'in hakimiyetini kırmak için yeterli olmadığını belirtmek gerekir. Ayrıca bu konuda asıl sorun, bir madenin keşfinden üretime geçmesinin ortalama 18 yıl gibi uzun bir süre almasıdır.²⁹ Altyapı yatırımları, özel sektör iş birliği ve devlet desteği gerektiren bu uzun süreç, ABD'nin kısa vadede kendi kendine yeterli hale gelmesini zorlaştırırken, kritik mineraller konusunda dışa bağımlılığını da sürdürmesine neden olmaktadır.

Sonuç olarak, tüm bu gelişmelere bakıldığında ABD dış politikasının bu kritik kaynaklara erişim ekseninde şekillendiği ve ülkenin bu bağımlılığı azaltmayı hedeflediği görülmektedir. Her ne kadar ABD'nin bu yarışta geri kaldığı ve Çin'in bu alanda göreceli bir üstünlüğe sahip olduğu yadsınamaz bir gerçek olsa da ABD'nin artık bu alanda somut adımlar attığı söylenebilir. Ancak yakın gelecekte Çin'in hakimiyetine karşı ciddi bir yükseliş göstermesi zor

²⁶ CSIS, *China Imposes Its Most Stringent Critical Minerals Export Restrictions Yet Amidst Escalating U.S.-China Tech War*, December 4, 2024. <https://www.csis.org/analysis/china-imposes-its-most-stringent-critical-minerals-export-restrictions-yet-amidst>

²⁷ Reuters, *Trump Seeks Minerals Refining at Pentagon Bases to Boost US Output, Sources Say*, March 10, 2025. <https://www.reuters.com/world/us/trump-seeks-minerals-refining-pentagon-bases-boost-us-output-sources-say-2025-03-10/>

²⁸ The White House, "Immediate Measures to Increase American Mineral Production." March 20, 2025. <https://www.whitehouse.gov/presidential-actions/2025/03/immediate-measures-to-increase-american-mineral-production/>

²⁹ The New York Times, *Ukraine Minerals Deal: What It Means for Global Supply Chains*, March 4, 2025. <https://www.nytimes.com/2025/03/04/opinion/ukraine-minerals-deal.html>

görülmektedir. Nitekim IEA, 2030'a kadar olan dönemde Çin'in madencilik alanındaki liderliğini sürdürürken ABD'nin küresel pazar payının mevcut seviyelerde, yani %7 civarında kalacağını öngörmektedir. Çin ile ticaret savaşlarının tırmanması, Pekin'in bu mineralleri yaptırımlar kapsamına dahil ederek ABD'yi zor durumda bırakma olasılığını önemli ölçüde artırmaktadır.

Türkiye Tüm Bunların Neresinde?

Son yıllarda Türkiye, nadir toprak elementleri konusunda yerli üretimi arttırmak, dışa bağımlılığı azaltmak ve tedarik kaynağını çeşitlendirmek için çeşitli adımlar atmaya başlamıştır. 2022 yılında Eskişehir'de keşfedilen ve 694 milyon tonluk rezerv içeren nadir toprak elementi sahası, Çin'in Bayan Oba tesislerinden sonra dünyanın en büyük ikinci rezervleri olması nedeniyle Türkiye'yi bu alanda önemli bir oyuncu yapabilecek kapasiteye sahiptir.

Türkiye bu alanda daha fazla ilerleme sağlama amacını ve yatırım ile teknoloji arayışında olduğunu Eylül 2024'te Mineral Güvenlik Ortaklığı'na katılmasıyla da kanıtlamıştır.³⁰ Bu adım aynı zamanda üye ülkelerin tedarik zincirlerini geliştirerek Çin'e olan bağımlılığı azaltmalarını sağlayacak bir alternatif sunacaktır. Kısa bir süre sonra da Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı, Türkiye'nin mevcut madencilik kapasitesini ve gelecekteki potansiyelini değerlendiren 2025 Türkiye Kritik ve Stratejik Madenler Raporu'nu yayımlamıştır.³¹ Bu rapor, "Önemli Kritik

Madenler" kategorisinde yer alan NTE'lerin, Türkiye'nin maden politikalarında öncelikli bir konuma sahip olduğunu göstermektedir.

Türkiye, dünya genelindeki nadir toprak elementleri yarışında yeni ve önemli bir aktör olarak öne çıkma potansiyeli taşımaktadır ancak bu alanda daha fazla söz sahibi olabilmesi için NTE madenciliği ve işlenmesi konularında uluslararası iş birliklerini güçlendirmesi, ileri teknolojiye sahip ülkelerle ortak projelere imza atması ve yerli üretim kapasitelerini arttırması gerekmektedir. Bu doğrultuda, enerji ve madencilik politikalarının uzun vadeli bir stratejiye dayandırılması, sürekli gelişen teknoloji ve pazar taleplerine uyum sağlayacak esnek planlamalar yapılması önemlidir. Böylece Türkiye, NTE madenciliğinde sadece bir hammadde sağlayıcısı olarak kalmayıp, ileri teknolojiye dayalı katma değerli ürünlerin de üretildiği bir merkez haline gelebilecektir.

³⁰ Middle East Monitor, "Türkiye Joins Western-Led Crucial Minerals Group in Bid to Boost Role in Global Minerals Race," *Middle East Monitor*, September 22, 2024, <https://www.middleeastmonitor.com/20240922-turkiye-joins-western-led-crucial-minerals-group-in-bid-to-boost-role-in-global-minerals-race/>

³¹ Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı, "Türkiye Kritik ve Stratejik Madenler Raporu," https://enerji.gov.tr/Media/Dizin/TKDB/tr/Belgeler/Tu%CC%88rkiye_Kritik_ve_Stratejik_Madenler_Raporu.pdf

KAYNAKÇA

Al Jazeera. "As Trump Talks Up Trade War with China, Fears Rise for Rare Earths Supply," January 9, 2025, <https://www.aljazeera.com/economy/2025/1/9/as-trump-talks-up-trade-war-with-china-fears-rise-for-rare-earths-supply>

Al Jazeera. "Why China Isn't as Worried About Trump's Trade War as in 2018," March 11, 2025. <https://www.aljazeera.com/news/2025/3/11/why-china-isnt-as-worried-about-trumps-trade-war-as-in-2018>

Baskaran, Gracelin. 2025. "Opinion | How Trump Can Take a Page From China's Mineral Security Playbook." *The New York Times*, March 4, 2025. <https://www.nytimes.com/2025/03/04/opinion/ukraine-minerals-deal.html>

BBC Türkçe. "Trump Döneminde Çin ile Ticaret Savaşları," January 16, 2020, <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-51129380>

Bowlus, Spencer. 2022. "How is the Chinese Domination of the Supply Chain of Rare Earth Elements Affecting the Relative Power of China Compared to the US?" (Doctoral dissertation, Johns Hopkins University, 2022)

CNBC. "China Rejects Additional US Tariffs, Vows to Take Countermeasures". March 4, 2025. <https://www.cnbc.com/2025/03/04/china-rejects-additional-us-tariffs-vows-to-take-countermeasures.html>

CNN. "Trump's Steel and Aluminum Tariffs". March 12, 2025. https://edition.cnn.com/2025/03/12/economy/trump-steel-aluminum-tariffs-hnk-intl/index.html?utm_source=business_ribbon

Cohen, Ariel. "China's Journey to the Center of the Earth," *Forbes*, 2021. <https://www.forbes.com/sites/arielcohen/2021/06/02/chinas-journey-to-the-center-of-the-earth/>

CSIS. "China Imposes Its Most Stringent Critical Minerals Export Restrictions Yet Amidst

Escalating U.S.-China Tech War". <https://www.csis.org/analysis/china-imposes-its-most-stringent-critical-minerals-export-restrictions-yet-amidst>

Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı. "Türkiye Kritik ve Stratejik Madenler Raporu." https://enerji.gov.tr/Media/Dizin/TKDB/tr/Belgeler/Tu%CC%88rkiye_Kritik_ve_Stratejik_Madenler_Raporu.pdf

Euronews. "Çin Devasa Nadir Toprak Element Rezervi Buldu: Türkiye'yle Rekabeti Nasıl Etkileyecek?" *Euronews*. January 18, 2025. <https://tr.euronews.com/2025/01/18/cin-devasa-nadir-toprak-element-rezervi-buldu-turkiyeye-rekabeti-nasil-etkileyecek>

European Union Publications Office. "Critical Raw Materials Act: Ensuring Secure and Sustainable Supply Chains for Europe." 2023. <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/57318397-fdd4-11ed-a05c-01aa75ed71a1>

Federal Register. "A Federal Strategy to Ensure Secure and Reliable Supplies of Critical Minerals." 2017. <https://www.govinfo.gov/content/pkg/FR-2017-12-26/pdf/2017-27899.pdf>

Feinberg, Robert E. "Trump's Trade War: A Timeline, with 20 Key Dates." *Peterson Institute for International Economics*, March 12, 2025. <https://www.piie.com/blogs/realtime-economics/2025/trumps-trade-war-timeline-20-date-guide>

Global Times. "Superlarge Rare-Earth Deposit Discovered in SW China's Yunnan, with Potential Resources Reaching 1.15 Million Tons." *Global Times*. January 17, 2025. <https://www.globaltimes.cn/page/202501/1327071.shtml>

Gürdal, Elif. 2021. "ABD Ulusal Güvenlik Strateji Belgelerinde Çin'in Yeri Ve Hegemonik Düzen." *Güvenlik Çalışmaları Dergisi* 23 (2): 200–219. <https://doi.org/10.54627/gcd.947822>

International Energy Agency. "Global Critical Minerals Outlook 2024." 2024. <https://iea.blob.core.windows.net/assets/ee01701d-1d5c-4ba8-9df6->

abeeac9de99a/GlobalCriticalMineralsOutlook2024.pdf#page=176.12

International Trade Administration. "Democratic Republic of Congo - Mining and Minerals." March 14, 2025, <https://www.trade.gov/country-commercial-guides/democratic-republic-congo-mining-and-minerals>

Kimball, Spencer. 2025. "Trump Signs Order to Increase Critical Mineral Production in the U.S." CNBC. March 20, 2025. <https://www.cnbc.com/2025/03/20/trump-signs-order-to-increase-critical-mineral-production-in-the-us-.html>

Kriter Dergisi. "Türkiye'nin ABD-Çin Nadir Toprak Elementleri Güç Mücadelesindeki Stratejik Hamlesi." *Kriter Dergisi*. October 1, 2024. <https://kriterdergi.com/dis-politika/turkiyenin-abd-cin-nadir-toprak-elementleri-guc-mucadelesindeki-stratejik-hamlesi>

Middle East Monitor. "Türkiye Joins Western-Led Crucial Minerals Group in Bid to Boost Role in Global Minerals Race." *Middle East Monitor*. September 22, 2024. <https://www.middleeastmonitor.com/20240922-turkiye-joins-western-led-crucial-minerals-group-in-bid-to-boost-role-in-global-minerals-race/>

MINING.COM. "Trump to Expand Critical Mineral Production Using Wartime Powers - MINING.COM." March 21, 2025. <https://www.mining.com/web/trump-to-expand-critical-mineral-production-using-wartime-powers/>

Mining Zimbabwe. "China Tightens Grip on Zimbabwe's Lithium Resources, Securing Key Mineral for Global Energy Transition." January 30, 2025, <https://miningzimbabwe.com/china-tightens-grip-on-zimbabwes-lithium-resources-securing-key-mineral-for-global-energy-transition/>

NBC News. "Chinese Delegate Says the Country Is Not Worried About Trump's Tariffs." erişim March 6, 2025, <https://www.nbcnews.com/video/chinese-delegate-says-the-country-is-not-worried-about-trump-s-tariffs-233654853606>

Nida Günsan. 2024. "Nadir Toprak Elementlerinin Ekonomik-Politik Etkisi." *Aksaray Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*. November 11, 2024, <https://doi.org/10.52791/aksarayiibd.1521244>

Oxford Institute for Energy Studies. "China's Rare Earths Dominance and Policy Responses." 2023. <https://www.oxfordenergy.org/wpcms/wp-content/uploads/2023/06/CE7-Chinas-rare-earths-dominance-and-policy-responses.pdf>

Pablo D. Fajgelbaum and Amit K. Khandelwal, "The Economic Impacts of the US-China Trade War," *Annual Review of Economics* 14, no. 1 (April 28, 2022): 205–28, <https://doi.org/10.1146/annurev-economics-051420-110410>

Pablo Fajgelbaum et al., "The US-China Trade War and Global Reallocations," *American Economic Review Insights* 6, no. 2 (May 31, 2024): 295–312, <https://doi.org/10.1257/aeri.20230094>

Peterson Institute for International Economics (PIIE). 2018. "Trump's Trade War Timeline: An Up-to-Date Guide." <https://www.piie.com/blogs/trade-and-investment-policy-watch/2018/trumps-trade-war-timeline-date-guide>

"President Trump to Announce 'Historic' Actions to Massively Expand Critical Minerals and Rare Earths Production in the U.S. | NioCorp Developments Ltd." n.d. <https://www.niocorp.com/president-trump-to-announce-historic-actions-to-massively-expand-critical-minerals-and-rare-earths-production-in-the-u-s/>

Reuters. "Trade Wars Erupt: Trump Hits Canada, Mexico, China with Steep Tariffs." March 4, 2025. <https://www.reuters.com/world/trade-wars-erupt-trump-hits-canada-mexico-china-with-steep-tariffs-2025-03-04/>

Reuters. "Trump Seeks Minerals Refining at Pentagon Bases to Boost US Output, Sources Say." March 10, 2025. <https://www.reuters.com/world/us/trump-seeks-minerals-refining-pentagon-bases-boost-us-output-sources-say-2025-03-10/>

South China Morning Post. "China's Growing Zimbabwe Alliance Key to Its Bigger Plans in Southern Africa." February 28, 2025. <https://www.scmp.com/news/china/diplomacy/article/3300583/chinas-growing-zimbabwe-alliance-key-its-bigger-plans-southern-africa?module=inline&pgtype=article>

South China Morning Post. "China Still Leads the Pack in Africa's Critical Minerals Race as U.S. Struggles to Keep Up." *South China Morning Post*, March 12, 2025. <https://www.scmp.com/news/china/diplomacy/article/3301506/china-still-leads-pack-africas-critical-minerals-race-us-struggles-keep>

Tax Foundation, "Trump Tariffs and Trade War," March 7, 2025, <https://taxfoundation.org/research/all/federal/trump-tariffs-trade-war/>

The New York Times, "Ukraine Minerals Deal: What It Means for Global Supply Chains," March 4, 2025. <https://www.nytimes.com/2025/03/04/opinion/ukraine-minerals-deal.html>

The White House. 2025. "Fact Sheet: President Donald J. Trump Announces 'Fair and Reciprocal Plan' on Trade." February 13, 2025. <https://www.whitehouse.gov/fact-sheets/2025/02/fact-sheet-president-donald-j-trump-announces-fair-and-reciprocal-plan-on-trade/>

The White House. 2025. "Immediate Measures to Increase American Mineral Production." March 20, 2025. <https://www.whitehouse.gov/presidential-actions/2025/03/immediate-measures-to-increase-american-mineral-production/>

The White House. *National Security Strategy of the United States of America*. Washington, D.C.: The White House, 2017.

United States Census Bureau, *Foreign Trade Balance with China*, (n.d.). <https://www.census.gov/foreign-trade/balance/c5700.html>

U.S. Department of State. "Minerals Security Partnership." [https://2021-2025.state.gov/minerals-security-](https://2021-2025.state.gov/minerals-security-partnership/#:~:text=Establishing%20the%20MSP%20Launch%20E2%80%93%20Canada&text=In%20June%202022%2C%20the%20Minerals,mining%20event%20in%20the%20world)

[partnership/#:~:text=Establishing%20the%20MSP%20Launch%20E2%80%93%20Canada&text=In%20June%202022%2C%20the%20Minerals,mining%20event%20in%20the%20world](https://2021-2025.state.gov/minerals-security-partnership/#:~:text=Establishing%20the%20MSP%20Launch%20E2%80%93%20Canada&text=In%20June%202022%2C%20the%20Minerals,mining%20event%20in%20the%20world)

York, Erica. 2025. "Trump Tariffs: The Economic Impact of the Trump Trade War." Tax Foundation. March 18, 2025. <https://taxfoundation.org/research/all/federal/trump-tariffs-trade-war/>

DİPLOMATİK İLİŞKİLER ve POLİTİK ARAŞTIRMALAR MERKEZİ
CENTER for DIPLOMATIC AFFAIRS and POLITICAL STUDIES

+90 216 310 30 40

info@dipam.org

+90 216 310 30 50

www.dipam.org

Merdivenköy Mah. Nur Sok. Business İstanbul
A Blok Kat:12 No:115, Kadıköy/İstanbul

YAZAR HAKKINDA

Meleknur Güler, 2024 yılında Ege Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü'nden ikincilik derecesiyle mezun olmuştur. Lisans eğitimi sırasında Macaristan'daki National University of Public Service'te ve Romanya'daki Universitatea Babeş-Bolyai'de Erasmus değişim programlarına katılmıştır. Eylül 2024'te Ege Üniversitesi'nde yüksek lisans eğitimine başlamıştır.

Daha önce çeşitli ulusal ve uluslararası kurumlarda staj ve gönüllülük faaliyetleri gerçekleştirmiş olan Güler, halihazırda DİPAM'da Amerika ve Çin üzerine odaklanan staj çalışmalarını sürdürmektedir. Güler'in araştırma alanları arasında Amerika Birleşik Devletleri, Avrupa Birliği ve uluslararası güvenlik konuları yer almaktadır.